

wordt de soort nabij water gevonden, zoals bronnen, greppels en dergelijke.

De imago's zitten op bladeren op enigszins beschaduwde plekken, maar bezoeken ook veelvuldig boterbloemen.

De larve is gevonden bij bladluizen op fijnspar (BASTIAN 1984).

Summary – Scarce. Less common before 1950, no trend since. First recorded in 1957. Vulnerable. Recently virtually disappeared (too recent to be detected by trend analysis). Moist coniferous and mixed forest, often near water.

Pipizella Langsprietplatbekken

JVS

Kleine zwarte zweefvliegen (5-8 mm) met vlak gezicht en relatief lang derde antennelid. Randader c komt onder een rechte hoek uit op ader 3 en het voorste vlakke deel van de middenzijplaat is kaal. Poten zwart met meer of minder uitgebreide gele tekening.

Taxonomie en determinatie

Tot dertig jaar geleden bestond er onduidelijkheid over de indeling van de soorten in dit genus, maar sindsdien zijn er vele nieuwe soorten beschreven. De Nederlandse soorten kunnen met Verlinden (1999) worden gedetermineerd. Mannetjes zijn aan de hand van genitaalkenmerken te determineren, maar vrouwtjes kunnen vaak niet tot op soort gedetermineerd worden. Tot circa 1960 werden de meeste Europese *Pipizella*'s gedetermineerd als *P. virens*, waardoor veel oude literatuurgegevens niet betrouwbaar zijn.

Verspreiding

Palaarctisch genus met ongeveer veertig beschreven soorten. Uit Europa zijn meer dan twintig soorten bekend, waarvan er zes in Nederland zijn gevonden. *Pipizella maculipennis* (Meigen, 1822) is uit België en Nedersaksen bekend, dus deze soort zou in Nederland kunnen opduiken. In Nederland zijn op een dag hoogst zelden meer dan twee soorten *Pipizella* op dezelfde vindplaats verzameld.

Ecologie

De vliegen zijn warmteminnend en houden zich op in open bloemrijke gebieden. In Nederland komen de meeste soor-

ten voor in kalkrijke graslanden in Zuid-Limburg. Bloembezoek is vaak waargenomen en op zeer uiteenlopende plantensoorten.

De larven zijn gevonden bij wortelluizen op schermbloemen zoals pastinaak en gewone berenklauw (DIXON 1960, DUS-SAIX 2002) en op wilgenroosje (DIXON 1960).

Pipizella annulata Grote langsprietplatbek

JVS

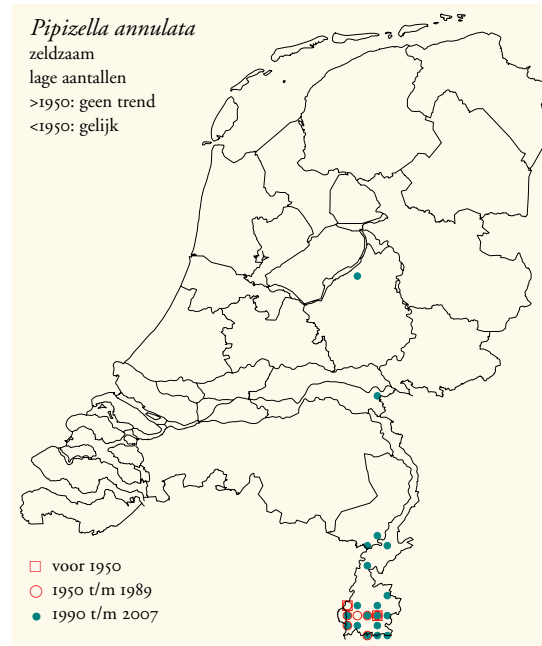
Grote bronskleurige *Pipizella* met uitgebreide gele tekening op poten. Achterlijf relatief smal, antennen relatief lang. Vrouwtje te verwarren met lichtgekleurde *P. viduata*. Lengte 6-8 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Europees. Van Duitsland tot in Portugal (LUCAS 1996) en Griekenland (VUJIĆ ET AL. 2000) en van België tot in Rusland. De soort is verspreid in dit hele gebied en iets algemener in berggebieden tot een hoogte van 2100 meter (VERLINDEN 1999).

In Nederland zeldzaam, maar vrij algemeen in Zuid-Limburg en op enkele vindplaatsen in Midden-Limburg. Daarbuiten alleen eenmaal op de Veluwe gevonden. Vaak worden meerdere exemplaren per vindplaats aangetroffen. De soort is in 50% van alle waarnemingen tegelijk met *P. viduata* gevonden.

Vermoedelijk een generatie.

Ecologie

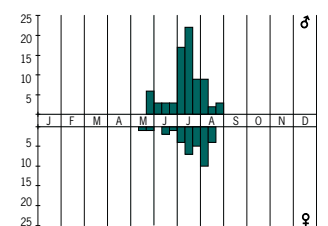
Bloemrijke warme kruidenvegetaties zoals kalkgraslanden, uiterwaarden langs grindrivieren en langs de zoom van loofbossen op löss of mergel.

Vliegt laag bij de grond door de vegetatie op schaduwrijke plaatsen en zit regelmatig op zonbeschenen bladeren van lage kruiden (SPEIGHT 2001). Bezoekt diverse schermbloemen (DUS-SAIX 2002, SPEIGHT 2001). Op Nederlandse kalkgraslanden foerageert de soort ook op marjolein, tijm en walstro.

De larve is gevonden tussen wortelluizen op gewone beren-

Pipiza quadrimaculata
vrouwtje.

Pipizella annulata

klaauw (DUSSAIX 2002). Hij overwintert tussen de wortels of bladscheden en verpopt het volgende jaar in april of mei. Larven zijn bijna het gehele jaar aanwezig en poppen zijn waargenomen van april tot september (DUSSAIX 2002).

Summary – Rare. No apparent trends. Warm, flower-rich herbaceous vegetations, like calcareous grasslands, floodplains and forest edges.

Pipizella divicoi Brede langsprietplatbek

JVS

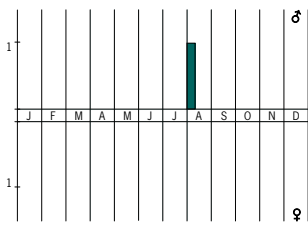
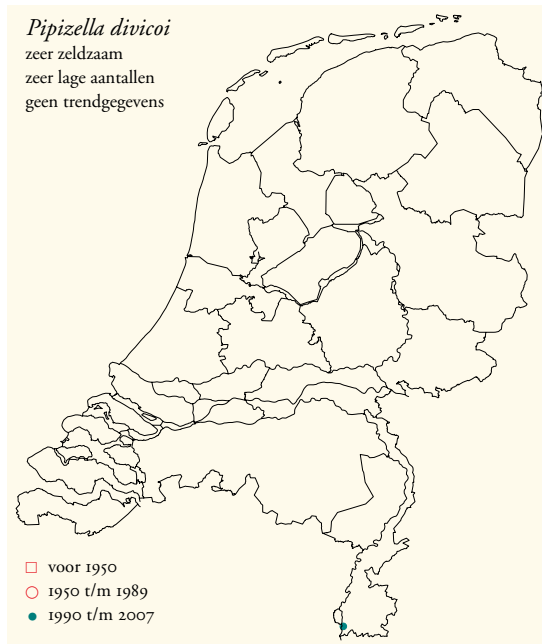
Vrij grote, brede bronskleurige *Pipizella* met grotendeels zwartgekleurde schenen. Mannetje is te verwarren met mannetje *P. pennina*, maar mist knobbels op buikplaatje 4. Lengte 6-7 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palaarctisch. Van West-Europa tot in Turkije (CLAUSSEN & HAYAT 1997B), Mongolië (KUZNETZOV 1990B) en het Zuid-Pacifische kustgebied (VIOLOVITSH 1981). In Europa van Nederland tot in Noord-Spanje en naar het zuidoosten tot in Roemenië (BRADESCU 1989) en Griekenland (VUJIĆ 1997). Vrij algemeen in de Alpen tot 2300 meter, ten noorden daarvan zeer lokaal (BARTAK & VUJIĆ 2000, DZIOCK 2001, TREIBER 1990, VERLINDEN 1999).

In Nederland slechts een zekere vindplaats (6 augustus 1991, Sint Pietersberg). Op het Belgische deel van de Sint Pietersberg is al jarenlang een populatie aanwezig. Vermoedelijk een generatie.

Pipizella divicoi
zeer zeldzaam
zeer lage aantallen
geen trendgegevens

*Pipizella divicoi**Pipizella pennina*

Ecologie

Op de Sint Pietersberg gevangen in bloemrijk kalkgrasland. In het buitenland in kalkgraslanden (VERLINDEN & DECLER 1987), langs stroompjes en rivieren in beukenbossen (VUJIĆ 1997), in glanshaverweiden in extensieve wijnbouwgebieden en kogelbloemgraslanden (TREIBER 1990) en in open droge graslanden met lage struiken (SPEIGHT 2001).

De soort vliegt snel en laag tussen de schaarse vegetatie en

bezoekt bloemen van bingelkruid, tijm, wolfsmelk en zevenblad. Hij verdwijnt met de invoering van irrigatie van de droge graslanden (SPEIGHT 2001).

De onvolwassen stadia zijn onbekend.

Summary – Very rare. Only one record: 6 August 1991 on calcareous grassland.

Pipizella pennina Knobbellangsprietplatbek

JVS

Grote en vrij brede bronskleurige *Pipizella* met voornamelijk zwartgekleurde schenen. Mannetje te verwarren met mannetje van *P. divicoi*, maar door twee knobbels op buikplaatje 4 direct te onderscheiden van die en alle overige soorten binnen het genus. Lengte 6-8 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Europees. Verspreid in de Alpen en Pyreneeën, zeldzaam in lager gelegen delen in Duitsland, Frankrijk, Roemenië, Servië en Italië (BAUSENWEIN 1993, BRADESCU 1989, VUJIĆ 1997, SPEIGHT 2001). In België slechts een waarneming bekend uit 1987, langs de rivier La Gileppe.

In Nederland bekend van een waarneming (25 mei 1990, Sint Pietersberg, LI).

Een generatie.

Pipizella pennina
zeer zeldzaam
zeer lage aantallen
geen trendgegevens

Ecologie

Op de Sint Pietersberg gevangen op een bloemrijk grasland dicht langs de zoom van een eiken-beukenbos. Langs de rivier La Gileppe (België) gevangen in een bloemrijke wegberm. In de Alpen komt de soort voor in graslanden langs en in gemengde bossen (SPEIGHT 2001).

Pipizella pennina vliegt langs bosranden, op open plekken in het bos rond struiken tot een meter hoogte (SPEIGHT 2001) en bezoekt tormentil en diverse witte schermbloemen (SPEIGHT 2001).

De onvolwassen stadia zijn onbekend.

Summary – Very rare. Only one record: 25 May 1990 on calcareous grassland.

Pipizella viduata Gewone langsprietplatbek

JVS

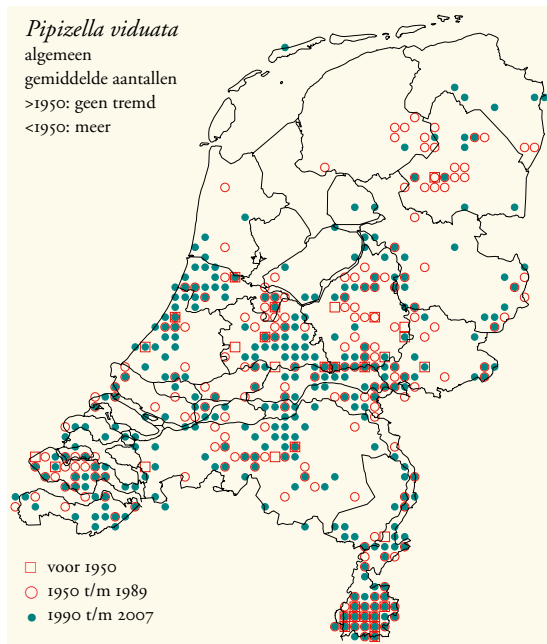
Kleine, brede, zwarte *Pipizella* met uitgebreide gele tekening op schenen en tarsen. Lichte vrouwtjes te verwarren met *P. annulata*. Lengte 5-7 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van West-Europa en Noord-Afrika (LUCAS 1976) tot Mongolië (KUZNETZOV 1990B) en Oost-Siberië (VIOLOVITSH 1981). In Europa van Noord-Scandinavië (BARTSCH 2001, HIPPA ET AL. 1981, NIELSEN 1999) tot Griekenland en Spanje en van Ierland tot in Rusland.

In Nederland algemeen in de zuidelijke landshelft, vrij zeldzaam in het noorden. Bijna altijd meerdere exemplaren per vindplaats.

Vermoedelijk twee generaties.

Ecologie

Ruderale terreinen en graslanden, van droge duinen tot natte heiden, van kalkgrasland tot bloemrijke graslanden, in de zoom van bossen en in kruidenrijke loofbossen. Alleen heel natte en agrarische gebieden zijn ongeschikt. In Zuid-Europa is de soort voornamelijk gebonden aan bossen (SPEIGHT 2001), in Scandinavië ook gevangen in hoogveen (HIPPA ET AL. 1981).

Vliegt tussen de vegetatie, vaak laag bij de grond, of zit op bladeren en bloemen van bijvoorbeeld lijsterbes, tormentil, walstro, wolfsmelk en schermbloemen (DE BUCK 1990, TORP 1994). In bossen is *P. viduata* te vinden op open plekken of langs bospaden.

De eieren zijn beschreven door Chandler (1968b). De larve wordt geassocieerd met wortelluizen op wilgenroosje en de luis *Anuraphis subterranea* op pastinaak (DIXON 1960, STUBBS & FALK 1983). Larven zijn in augustus gevonden bij wortelluizen (DIXON 1960) en in februari in een nest van mieren van het

Pipizella viduata
mannetje

genus *Lasius* (ROTHERAY ET AL. 1996). De larve leeft wellicht samen met mieren (SPEIGHT 2001). Volgens Verlinden & Decler (1987) volgen de generaties elkaar binnen een jaar op zonder larvale diapauze.

Summary – Common. More common before 1950, no trend since. Various types of open habitats, including grassland, waste ground, heathland and forest edges.

Pipizella virens Limburgse langsprietplatbek

JVS

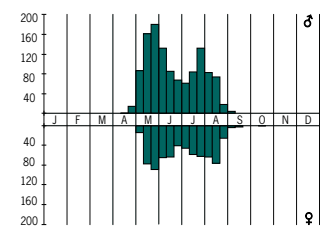
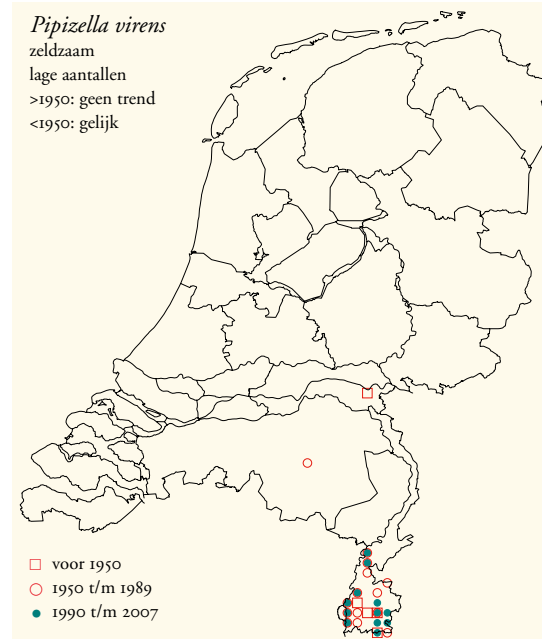
Grote, smalle en bronskleurige *Pipizella*. Beide seksen met relatief lang derde antennelid en relatief lange haren op achterscheen. Lengte 6-8 mm.

Verspreiding en vliegtijd

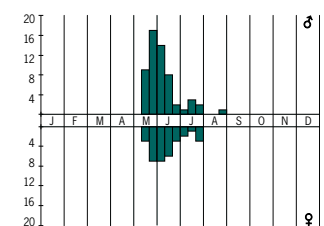
Palearctisch, oostelijk tot in Iran en Oost-Siberië (VIOLOVITSH 1981). In Europa van Denemarken tot in Spanje en van Engeland tot in Rusland.

In Nederland vrij zeldzaam in Zuid-Limburg en slechts twee waarnemingen uit het binnenland: 1907 Nijmegen en 1977 Best. Te Susteren na 1976 niet meer gevonden, alhoewel hij er tussen 1969-1976 bijna jaarlijks gevangen is.

Een generatie. Er is een exemplaar bekend van eind augustus (mannetje van de Bemelerberg in 1962). In België vermoede-

Pipizella viduata

Pipizella virens

lijk twee generaties: van begin mei tot half juli en van half juli tot eind augustus en een waarneming van half oktober (VERLINDEN 1991).

Ecologie

Bloemrijke graslanden, waaronder kalkgraslanden, in of nabij eiken-haagbeukenbossen en in bronbossen. Incidenteel op heiden en in broekbossen.

Vliegt laag door schaduwrijke vegetatie, vaak in wat hoger opgaande kruiden. Bloembezoek is vastgesteld op framboos, schermbloemen en wolfsmelk (SPEIGHT 2001). Vooral mannetjes zijn honkvast en blijven binnen een gebied van een paar vierkante meters.

De onvolwassen stadia zijn onbekend.

Summary – Rare. No apparent trends. Flower-rich grasslands, including calcareous grasslands, also near and in deciduous forest.

Pipizella zeneggenensis Berglangsprietplatbek

JVS

Vrij kleine, breed gebouwde *Pipizella* met voornamelijk zwarte poten. Ogen raken elkaar over zeer geringe afstand, antennen relatief kort. Lengte 6-7 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Europees. Verspreid in de Alpen en Pyreneeën tussen 1200 en 2000 meter (VERLINDEN 1999). Ook enkele waarnemingen uit Midden-Spanje (MARCOS-GARCÍA 1986).

In Nederland bekend van twee mannetjes in Limburg: een op 2 juni 1991 bij de Wolfskop bij Cadier en een op 2 juli 1995 op de Sint Pietersberg.

Een generatie.

Ecologie

In Nederland gevangen op een droog kalkgrasland op zuidelijk geëxponeerde steile hellingen langs eiken-haagbeu-

kenbos en in een voormalige mergelgroeve. In België op droge, schaarsbegroeide kalkgraslanden en langs rivieren (VERLINDEN & DECLER 1987). In berggebieden in open gebieden, zoals extensieve graslanden en heidevelden (SPEIGHT 2001).

Vliegt laag over schaars begroeide grond tussen lage struiken of droge graslanden (SPEIGHT 2001). Bloembezoek is waargenomen op kervel, tormentil en wolfsmelk.

De onvolwassen stadia zijn onbekend.

Summary – Very rare. Two records: 1991 on calcareous grassland and 1995 in a marl quarry.

Platycheirus Platvoetjes

WVS

Kleine tot middelgrote slanke zweefvliegen (6-11 mm). Achterlijf met oranje, gele of grijze, al dan niet bestoven, soms erg kleine en donkere vlekken of - soms - banden. Meestal van *Melanostoma* te onderscheiden door de afgeplatte voorschienen of -tarsen, met name bij mannetjes. Slechts twee soorten met niet-verbrede voorpoten (*P. ambiguus* en *P. sticticus*).

Taxonomie en determinatie

De taxonomie van *Platycheirus* is nog volop in discussie. In dit boek wordt *Pyrophæna* niet als onderdeel van *Platycheirus* beschouwd (zie bij *Pyrophæna*). Er worden nog bijna jaarlijks nieuwe *Platycheirus*-soorten ontdekt in Europa, die soms ook in Nederland blijken voor te komen.

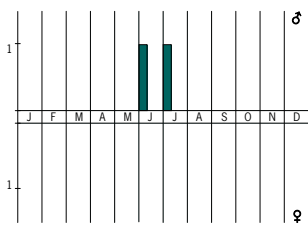
Determinatie van de meeste Nederlandse soorten is met Barendregt (2001) vrij eenvoudig. Doczkal et al. (2002) en Smit (2003) geven kenmerken voor het *P. scutatus*-complex (in Nederland *P. aurolateralis*, *P. scutatus* en *P. splendidus*). Zie voor de moeilijke *P. scambus*-groep en *P. fulviventris*-groep Speight & Goeldlin de Tiefenau (1990), voor de eveneens moeilijke vrouwtjes van de *P. pelatus*-groep Van Steenis & Goeldlin de Tiefenau (1998).

Verspreiding

Kosmopolitisch genus met ongeveer 120 bekende soorten, waarvan het grootste aantal voorkomt in het holarctische gebied (KNUTSON ET AL. 1975, PECK 1988, THOMPSON ET AL. 1976, THOMPSON & VOCKEROTH 1989, WIRTH ET AL. 1965). Uit Europa zijn meer dan 44 soorten bekend, waarvan er veel een boreo-alpiene verspreiding hebben (DOCZKAL ET AL. 2002, GOELDLIN ET AL. 1990, NIELSEN 1999, PECK 1988, ROTHERAY 1998, SPEIGHT & VOCKEROTH 1988, STUBBS 2002, VOCKEROTH 1990). In Nederland zijn 19 soorten gevonden. *Platycheirus amplus* Curran, 1927 en *P. nielseni* Vockeroth, 1990 zijn uit het nabije buitenland bekend (zie hoofdstuk 8).

Ecologie

De biotoopkeuze binnen *Platycheirus* is tamelijk uiteenlopend. Zo is een deel van de soorten gebonden aan moerasen, een ander deel aan bossen. De vliegen bezoeken veel bloemen, met name van grassen en weegbree. In tegenstelling tot de meeste andere zweefvliegen zijn veel *Platycheirus*-soorten 's ochtends vroeg of met relatief slecht weer actief. Op warme dagen is een fractie van het aantal individuen actief.

Pipizella zeneggenensis